

CRITERIS D'AVALUACIÓ PELS CENTRES QUE PARTICIPEN AL PROGRAMA AGENDA 21 ESCOLAR DE BARCELONA. ANÀLISI D'UN INSTRUMENT D'AUTOAVALUACIÓ I RESPOSTES DAVANT LA PROPOSTA DE LA SEVA IMPLEMENTACIÓ.

WEISSMANN RESNIK, H. (1) y FRANQUESA, T. (2)

(1) Àrea Medi Ambient. Ajuntament de Barcelona hweissmann@bcn.cat

(2) Ajuntament de Barcelona. tfranquesa@bcn.cat

Resumen

L'Agenda 21 Escolar de Barcelona és un programa adreçat als centres de totes les etapes educatives. Un programa d'educació, participació i implicació cívica, que actua com a estímul i suport a la introducció de criteris de sostenibilitat. Això significa que de manera progressiva, el centre es va implicant en la revisió i transformació de les pràctiques escolars, assegurant la participació real dels protagonistes, creant espais i condicions per actuar amb autonomia, responsabilitat, cooperació ... Al finalitzar el cinquè curs d'A21E, els centres poden iniciar una nova etapa fent una memòria del quinquenni.

El treball descriu una eina d'autoavaluació elaborada en el marc d'un grup de treball constituït per la coordinació del programa i professorat de centres diversos i l'anàlisi de les respostes dels claustres a l'hora de rebre la proposta i d'utilitzar l'instrument.

Objectius

Una característica significativa de l'A21E és ser un programa obert. Els centres s'incorporen de manera voluntària. Escullen la temàtica i desenvolupen un itinerari (objectius i accions) amb una amplitud i profunditat que depèn de les pròpies restriccions: nombre de col·lectius i persones disposades a implicar-se i participar, característiques de l'alumnat i professorat, problemàtiques socioambientals del

centre i del seu entorn, ideari pedagògic, etc.

Al manifestar interès de participar del programa, presenten un projecte i al finalitzar el curs escolar redacten una memòria: un relat descriptiu sobre el procés i els resultats que han transformat el seu projecte en un programa. Al finalitzar el cinquè curs se'ls ofereix l'oportunitat de fer una memòria del quinquenni i iniciar una etapa amb més autonomia.

L'objectiu d'aquest treball és presentar un instrument d'autoavaluació elaborat de manera participativa (coordinació de l'A21E i professorat) i l'anàlisi de les respostes dels claustrats. Aquest estudi és per a la coordinació de l'A21E una eina per introduir ajustos al propi programa.

Marc teòric

Oferir als centres la possibilitat de realitzar una autoavaluació (memòria del quinquenni), d'utilitzar un instrument amb criteris i indicadors qualitius, que han sigut elaborats de manera participativa i en quart lloc de realitzar un estudi de les respostes i actituds del professorat és recolza en alguns dels trets fonamentals de l'A21E de Barcelona.

• Les persones fan propi i es comprometen en la concreció d'un projecte quan troben garanties de coherència i transparència entre el enfocament teòric (filosofia de l'A21E) i els requisits que se'ls demana (gestió del Programa).

• Una memòria no és un instrument de control, sinó una forma de resumir i avaluar la pròpia experiència.

• Un programa obert exigeix un instrument d'avaluació flexible.

• L'A21E no té una determinada i única fita. Convida als centres a fer un itinerari que han de dissenyar en funció del seu propi estil i ritme, pensant el que desitgen i partint del que és possible.

• L'autoavaluació és una ocasió per reflexionar – tant a nivell del procés com dels resultats – i extreure'n aprenentatges per ajustar, si cal, les propostes de futur.

• L'A21E potencia i dona suport a la participació dels col·lectius que formen part de la comunitat educativa, especialment l'alumnat i ajuda a que, tots ells, puguin expressar la seva percepció sobre la marxa del programa, sobre la pròpia participació, sobre el què ha canviat i el què falta canviar, el que han après, etc.

• Els criteris d'avaluació estan concebuts com a eina per ajudar a definir el nivell d'assoliment dels objectius que s'ha formulat cada A21E en funció del seu punt de partida.

• De manera participativa i consensuada s'han escollit els criteris més significatius, d'acord amb la filosofia del programa.

• L'enfocament dels criteris d'avaluació es basa en un concepte d'avaluació absoluta (cada centre pren com a punt de referència el propi estat inicial),

Metodologia

a) Metodologia per a l'elaboració de l'instrument

Durant els tres primers cursos d'A21E els centres elaboraven una memòria anual. Va ser al quart curs quan vam tenir la necessitat de conèixer amb major precisió com a percebien i justificaven els centres la marxa de les seves A21E i vam elaborar un instrument amb criteris d'avaluació qualitatiu.

Per fer ho vam convocar a 22 centres que utilitzaven models diferents per gestionar el seus programes amb resultats força interessants. Comparant i analitzant els seus estils de gestió vam seleccionar conjuntament els criteris d'avaluació i consensuar els indicadors.

Finalment l'instrument conté els següents apartats amb els corresponents objectius:

• Criteris vinculats al projecte i al desenvolupament educatiu del centre

Determinar l'existència o no d'un ideari explícit en relació a la sostenibilitat, si esta expressats en algun document i el grau de consens, Si es concreta en forma d'objectius i accions específiques (de gestió i educació) i el grau de coherència entre el que diuen els seus documents en relació a la sostenibilitat i el que efectivament es fa al centre, és a dir el projecte educatiu en acció.

• Criteris vinculats al projecte i al desenvolupament curricular del centre

Identificar com entenen i concreten la integració curricular dels continguts i competències vinculades amb els principis de sostenibilitat, i la relació entre el que es pretén ensenyar i el que efectivament s'ensenya i s'aprèn. Com ho percep el claustre, l'alumnat, etc.

• Criteris vinculats a la gestió dels recursos i a la millora de l'entorn físic

Determinar si han introduït millores, com, qui ho ha fet, si van sorgir d'una diagnosi, en un procés educatiu i participatiu.

• Criteris vinculats al clima social i al funcionament intern del centre.

Detectar la qualitat de les innovacions que es manifesten en l'entorn social i al funcionament intern del centre, vinculades als principis de la sostenibilitat: participació (quins són els col·lectius que

s'impliquen, quins i quants són els que veritablement participen i molt especialment quin és l'estil de participació); comunicació (si s'assegura l'accés a una informació àmplia, actualitzada, contrastada, comprensible i transparent, si s'anima a dialogar, quins són els actors que intervenen i la seva finalitat) i actituds davant els canvis (identificar els obstacles d'origen intern i extern que afavoreixen o dificulten la possibilitat d'introduir canvis).

• Criteris vinculats a les relacions amb l'exterior del centre

Detectar els diversos tipus d'intercanvi que estableix el centre amb l'exterior, la seva finalitat i continguts, els actors que hi intervenen, l'origen, amplitud i intensitat d'aquestes iniciatives.

Dins de cada apartat trobem tres indicadors descriptius que senyalen tres nivells d'assoliment. Cada centre defineix en quin nivell considera que es troba i pot igualment senyalar un nivell entremig.

b) Metodologia per animar i donar suport per l'autoavaluació i la utilització de l'instrument

L'estratègia que s'implementa és la següent:

• Es fa una reunió per convidar, i animar a realitzar una autoavaluació col·lectiva i consensuada del quinquenni. Això suposa iniciar una etapa amb més autonomia. Es realitza alguna activitat que els ajudi a comprendre l'enfocament respecte a l'avaluació entesa com a procés de regulació i els criteris i indicadors. S'expliciten les característiques de l'instrument. Se'ls dona documents per explicar l'iniciativa al claustre.

• Si accepten envien un document de conformitat.

• Participen (si volen) d'un grup de treball de seguiment i suport durant el procés d'elaboració de la memòria. Per realitzar la memòria suggerim agrupar la informació d'acord amb els apartats de l'instrument (Criteris d'avaluació). Enunciar els objectius proposats durant els 5 anys en relació a cada apartat i les accions realitzades. Avaluar els canvis, assoliments, èxits, obstacles, etc., i finalment, senyalar el nivell d'assoliment que correspongui a cadascú dels criteris d'avaluació.

• Cada centre decideix lliurement el format, suport, extensió, grau d'especificació, amplitud, inclusió o no d'annexos o exemples, etc., i l'estratègia d'elaboració.

c) Metodologia per analitzar les memòries i actituds del professorat

Per avaluar cada A21E comptem amb dues fonts d'informació:

1. les memòries que elaboren els centres en finalitzar el curs i que recullen la percepció que cada comunitat educativa té sobre els processos i els resultats del seu programa.
2. les dades que recull la coordinació del programa al llarg del curs i que reflecteixen la nostra percepció sobre l'aprofitament de cada centre dels diferents serveis que s'ofereixen.

Per dur a terme aquesta avaluació s'utilitza un llistat d'indicadors sobre:

- nombre de persones i col·lectius implicats, estil i grau de participació
- àmbits que comprèn el programa (diagnosi, pla d'acció, avaluació ...)
- comunicació amb altres centres, entitats, amb la coordinació de l'A21E
- coherència entre projecte i memòria, entre objectius i accions, entre d'altres.

El resultat d'aquest anàlisi retorna al centre a través d'un informe que si s'escau, conté suggeriments de millora.

Conclusions

Les reaccions davant la proposta d'autoavaluació, la qualitat del producte (capacitat d'autoavaluació, de regulació i nombre de col·lectius participants) i la valoració de la tasca d'avaluar com a ocasió d'aprenentatge, són diverses. Un 3% no accepta la proposta. De la resta, un 40 % respon amb entusiasme, aprofita l'ocasió i utilitza la informació de la memòria per introduir canvis significatius. Un 47% fa una memòria ampla però amb escassa reflexió i profunditat. Un 10% presenta un document convencional sense cap reflexió. Actualment estem revisant l'instrument i les estratègies per millorar l'ús d'una eina potent però que encara es viscut per a una part dels centres com a un requisit extern.

FRANQUESA, T.; WEISSMANN, H. (2008). En el camino de la escuela sostenible. El programa Agenda 21 Escolar de Barcelona. Culture della Sostenibilità. Forme e processi per l'educazione sostenibile. Editorial Franco Angeli, Milano, 2, pp. 10-22

MOGENSEN, F.; MAYER, M.; BREITING, S.; VARGA, A. (2007). Educació per al desenvolupament sostenible. Tendències, divergències i criteris de qualitat. Barcelona: Graó.

WEISSMANN, H. (2008). Una Agenda 21 Escolar que educa en valors. Senderi.
<http://www.senderi.org/butlleti.php?num=33>

WEISSMANN, H.; LLABRÉS, A. (2001). Guia per a fer l'Agenda 21 Escolar. Barcelona: Ajuntament de Barcelon

CITACIÓN

WEISSMANN, H. y FRANQUESA, T. (2009). Criteris d'avaluació pels centres que participen al programa agenda 21 escolar de barcelona. anàlisi d'un instrument d'autoavaluació i respostes davant la proposta de la seva implementació.. *Enseñanza de las Ciencias*, Número Extra VIII Congreso Internacional sobre Investigación en Didáctica de las Ciencias, Barcelona, pp. 1213-1218
<http://ensciencias.uab.es/congreso09/numeroextra/art-1213-1218.pdf>